

LOMAUTUKSET RAJUSSA KASVUSSA KORONAVIRUSPANDEMIAN VUOKSI

Koronaviruspandemia on ennätyskellisen lyhyen ajan kuluessa pysäyttänyt suuren osan Suomen taloudesta. Pudotus tuotannossa on syvä. Koronapandemia on iskenyt talouteen rajummin ja nopeammin kuin 1990-luvun lama ja 2000-luvun finanssikriisi. Talouden jyrkkä pysähtyminen on jo näkynyt työmarkkinatilanteen nopeana ja rajuna muutoksena. Lomautusuhan alla olevien työntekijöiden määrä on jyrkässä kasvussa, ja myös työttömien määrä on heti alkanut kasvaa. Jo aiemmin tiedossa olleet heikot luvut näyttävät vanhentuvan nyt kovin nopeasti.

Suomalainen lomautusjärjestelmä on melko poikkeuksellinen kansainvälisestikin verrattuna ja mahdollistaa yrityksille työnteon ja palkanmaksun osittaisen tai täydellisen keskeyttämisen toistaiseksi tai määräajaksi. Lomautuksen ajalta työntekijä voi hakea työttömyysturvaa, mutta työsuhte säilyy kuitenkin voimassa lomautuksen aikana.

Lomautus on ollut joustava keino yrityksille keskeyttää palkanmaksu ja pitää kiinni osaavasta työvoimasta tilanteessa, jossa kysynnän väheneminen arvioidaan tilapäiseksi. Myös aiempien talouskriisien aikana kokoaikaiset lomautukset tai työajan lyhentäminen ovat olleet keino vähentää irtisanomisia Suomessa. Esimerkiksi finanssikriisin aikana vuonna 2009 Suomen työttömyysasteen nousu oli EU-maiden keskitasoa, vaikka kokonaistuotannon kahdeksan prosentin alenema oli selvästi suurempi kuin EU-maissa keskimäärin.

TEMIN TUOREET TILASTOT KERTOVAT LOMAUTUSUHAN ALAISISTA

Nytkin kriisin seuraukset työmarkkinoilla ovat ensi vaiheessa näkymässä eritoten lomautusten kasvuna, vaikka myös irtisanomiset ovat kasvussa. Virallisia tilastotietoja lomautettujen määrästä ei ole vielä saatavilla maaliskuulta, jolloin pandemian rajoitustoimia tuli asteittain voimaan. Työ- ja elinkeinoministeriö on alkanut julkaista nettisivuillaan päivitettyä tietoa TE-toimistoihin saapuneista yritysten yt-neuvotteluilmoituksista sekä työttömiksi työnhakijoiksi lomautettuna tai muusta syystä ilmoitettuneiden määrästä. Viimeisimmän saatavilla olevan tiedon (31.3.) mukaan lomautusuhan alla oli Suomessa 303 524 työntekijää. Lomautusuhan alaisena oli noin 14 prosenttia palkansaajista. Yt-ilmoituksen TE-toimistoille tehneitä yrityksiä oli yhteensä 3292.

Lomautusuhan leviämisen nopeudesta kertoo se, että 24.3. lomautusuhan alla oli noin 158 000 työntekijää ja yt-ilmoituksen tehneitä yrityksiä 1700. Yhdessä viikossa nämä luvut lähes kaksinkertaistuivat.

On hyvä muistaa, että näissä luvuissa näkyvät vain vähintään 20 henkilöä työllistävien työnantajien il-

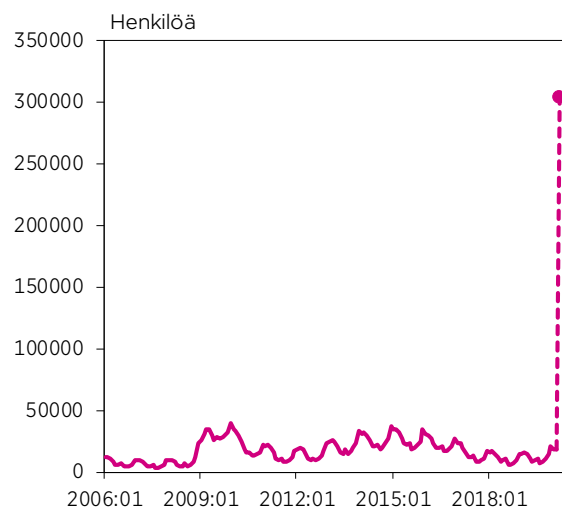
moitukset alkaneista tai alkavista yt-neuvotteluista. Yhteistoimintalain mukaan alle 20 henkilöä työllistävien työnantajien ei tarvitse ilmoittaa harkinnassa olevista lomautuksista. Lomautusuhan alla olevien määrä voi olla siis tätäkin suurempi. Luvut ovat alustavia, ja lomautukset voivat alkaa vaihteittain. Koronaviruksen vuoksi jo alkaneita lomautuksia oli 30.3. mennessä noin 15340 ja uusia työttömiä noin 5250.

Oheisessa kuviossa on esitetty työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastoihin perustuva lomautettujen määrän kuukausittainen kehitys vuoden 2006 tammikuusta vuoden 2020 helmikuuhun saakka täydennettynä 31.3. tiedossa olleella lomautusuhan alla olevien työntekijöiden määrällä. Kuvio osoittaa nyt vallitsevan kriisin poikkeuksellisen nopean ja syvän vaikutuksen työmarkkinoilla lomautusten osalta. Tämän vuoden tammi-helmikuussa lomautettujen määrä oli hieman alle 19 000. Lyhennettyä työaikaa teki hieman yli 6 000 henkeä. Nyt lomautusuhan alla olevien määrä on yli 16-kertainen verrattuna alkuvuonna lomautettuina olleiden määrään.

Vaikka nämä lomautukset voivat alkaa vaihteittain ja yt-neuvotteluiden piirissä olevien henkilöiden määrä voi olla suurempi kuin lomautetuksi lopulta tulevien henkilöiden määrä, kyse on hurjasta noususta. Finanssikriisin aikaan vuonna 2009 ryhmälomautettujen ja henkilökohtaisesti lomautettujen määrä oli yhteensä noin 70 000–80 000.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemien tietojen (31.3.) mukaan eniten ilmoituksia yt-neuvotteluista on tehty Uudellamaalla, jonka osuus on liki 59 prosenttia. Osin Uudenmaan suuri osuus voi johtua siitä, että yri-

LOMAUTETTUJEN MÄÄRÄ 2006:01-2020:02 JA 31.3. LOMAUTUSUHAN ALLA OLEVIA TYÖNTEKIJÖIDEN MÄÄRÄ

Lähde: TEMin työnvälitystilasto, www.tem.fi

Kuvion aineistossa lomautetuissa eivät näy ryhmälomautetut ennen vuoden 2013 heinäkuuta. Tästä eteenpäin kaikki lomautetut ovat mukana.

tykset ilmoittavat tilanteestaan pääkonttorinsa sijainnin perusteella.

Koronaviruspandemian rajoitustoimien ja yhteiskunnan sulkeutumisen vuoksi kassavirta on täysin pysähtynyt monissa yrityksissä. Kriisi on iskenyt alkuvaiheessa voimakkaimmin työvoimavaltaisiin yksityisiin palveluihin kuten matkailu- ja virkistysalaan, hotelli- ja ravintola-alaan ja kulttuurialaan, jotka ovat nyt sankoin joukoin lomauttamassa työntekijöitä. Palveluihin myös kuuluvalta kaupan alalta on myös alkanut tulla ilmoituksia kauppojen väliaikaisista sulkemisista ja työntekijöiden lomautuksista.

MYÖS MUUALTA KANTAUTUU HUOLESTUTTAVIA TIETOJA

SAK:n luottamusmieskyselyn (26.3.) mukaan yksityisten palvelualojen SAK:laisista luottamusmiehistä 53 prosenttia ilmoitti kyselyssä, että työpaikalla on käynnistetty lomautuksia koskeva yt-menettely tai sovittu menettelyn käynnistämisestä. Lisäksi 21 prosenttia ilmoitti, että henkilöstöä on jo lomautettu. SAK:n kyselyn mukaan yksityisen palvelualan jälkeen toiseksi eniten lomautuksista kertovat kuljetusalan luottamusmiehet (44 %).

Keskuskauppakamarin tuoreeseen kyselyyn vastanneista 4 000 yrityksestä neljäsosa oli aloittanut yt-neuvottelut. Yli puolet arvioi, että kahden kuukauden sisällä tulee lomautuksia tai irtisanomisia. Kolmasosa pelkäsi konkurssia. Suomen Yrittäjien pk-yrittäjäkyselyn (N=1198) mukaan 73 prosenttia yrityksistä on kärsinyt koronakriisistä jo sen ensimetreillä. Yli kolmannes työnantajayrityksistä on käynnistänyt lomautukset. Toimialoista selvästi eniten kärsii kauppa (85 %). Vähiten kärsii rakentaminen (55 %), mutta sielläkin yli puolet on kohdannut ongelmia koronan vuoksi.

Vaikka yksityiset palvelualat ovat kriisin alkuvaiheessa selvin kärsijä, kriisin vaikutukset ovat heijastumassa muidenkin alojen työmarkkinatilanteeseen. Kunta-alalla pandemia on lisännyt lomautustarvetta johtuen töiden vähentymisestä erityisesti päiväkotien

ja oppilaitosten sulkemisten yhteydessä, mutta myös johtuen siitä, että pandemia pahentaa monien kuntien taloudellista tilannetta. Kuntatyönantajien kyselyn perusteella kunta-alan lomautusten tai palkanmaksun keskeyttämisen piiriin kuuluu tänä vuonna noin 29 400 ihmistä.

Koronaviruksen vuoksi lomautusilmoituksia on alkanut kuulua kiihtyvään tahtiin myös teollisuuden puolelta – mm. metsäyhtiö UPM, teräsyhtiö SSAB, nostolaitteita valmistava Konecranes ja metsäkoneyhtiö Ponsse ovat ilmoittaneet yt-neuvotteluista. Esimerkiksi metsäkoneyhtiö Ponsse ilmoitti lomauttavansa määrääjäksi johtuen siitä, että yhtiöllä on vaikeuksia hankkia tuotannossaan tarvitsemiansa osia, kun komponenttitoimittajat ovat sulkeneet tehtaitaan Keski-Euroopassa viruksen leviämisen vuoksi. Vaikutukset teollisuuden puolella voivat siis johtua osin myös globaalien tuotantoketjujen katkeamisesta koronaviruksen vuoksi.

KORONAKRIISIN VAIKUTUKSET TYÖTTÖMYYSTILASTOIHIN RIIPPUVAT SEN KESTOSTA

Pandemian myötä tuotteiden kysyntä ja sitä kautta työvoiman tarve on myös kasvanut joillakin aloilla. Esimerkiksi terveysteknologian ja muiden lääkinnällisten laitteiden ja välineiden kysyntä on ollut kovassa kasvussa. Samoin myös käsien desinfiointiin tarkoitettujen tuotteiden kysyntä on voimakkaasti kasvanut ja lisännyt työvoiman tarvetta näitä valmistavissa yrityksissä. Myös terveydenhuollon ammattilaisia tarvitaan lisää pandemian takia. Lisätyövoiman tarve on kasvanut myös ruokakaupoissa lisääntyneen myynnin myötä.

Pandemiakriisin työmarkkinavaikutusten kannalta oleellista on se, kuinka syvä ja pitkäkestoinen talouden supistuminen on ja kuinka paljon kriisi kaataa yrityksiä ja ihmisiä menettää työpaikkansa. Joka tapauksessa kyse on erittäin huomattavasta negatiivisesta vaikutuksesta. Julkisen vallan toimet konkurssiaallon estämiseksi ja työttömyyden voimakkaan kasvun estämiseksi tässä tilanteessa ovat siksi ensiarvoisen tärkeitä.

Työ- ja elinkeinoministeriön tilastoimassa työttömiä työnhakijoiden määrässä tullaan näkemään jo pelkästään lomautusten vuoksi huima kasvu, koska saadakse työttömyyskorvausta lomautettujen tulee ilmoittautua työttömiksi työnhakijoiksi heti lomautuksen alussa. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen luvuissa lomautettujen määrä ei välttämättä näy lyhyellä aikavälillä täydellä painolla, koska ne lomautetut, joiden lomautus on määräaikainen ja kestää korkeintaan kolme kuukautta, luokitellaan työllisiksi. Näyttäisi siltä, että nyt tiedossa olevissa lomautuksissa on paljon määräaikaisia lomautuksia, jotka kestävät enintään kolme kuukautta. ■

*Merja Kauhanen
tutkimuskoordinaattori
Palkansaaajien tutkimuslaitos*

